İLK SALDIRI HAREKETİNİN TESPİTİNİN MEŞRU SAVUNMA VE HAKSIZ TAHRİK BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ*

Zuhal Melike Karataş**

Özet

Bu çalışma, Türk Ceza Kanunu'nda hukuka uygunluk nedeni olan meşru savunma ile kusurluluğu azaltan neden olan haksız tahrik kurumları esas alınarak karşılıklı saldırı halinde ortaya çıkan, ilk haksız hareketi gerçekleştiren kişinin tespit edilememesi halindeki şüpheye ilişkin olarak değerlendirme yapmayı hedeflemektedir. Çalışmada ilk olarak meşru savunma ve haksız tahrik kurumlarının hukuki esasları, koşulları ve hukuki sonuçları incelenmiştir. Ardından Yargıtay'ın yerleşik içtihadı, doktrindeki eleştiriler ışığında, şüpheden sanık yararlanır ilkesi gözetilerek incelenmiştir. Çalışma sonucunda yerleşik içtihadın hukuka aykırı olduğu, şüpheden sanık yararlanır ilkesinin esas alınarak doğrudan mahkûmiyet odaklı bir yaklaşım sergilenmeksizin, ilkenin gerektirdiği üzere sanığın lehine değerlendirme yapılması ve meşru savunma hükümlerinin uygulanıp beraat kararı verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meşru Savunma, Haksız Tahrik, Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi, Karşılıklı Saldırı, İlk Haksız Hareket.

* Hakemli araştırma makalesidir. Eserin dergimize geliş tarihi: 30/03/2026. İlk hakem raporu tarihi: 10/04/2026. İkinci hakem raporu tarihi: 17/04/2026.

** Özyeğin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi, zuhal.karatas@ozyegin.edu.tr, yazarın ORCID belirleyicisi: 0009-0005-3780-1586.

AN EVALUATION OF THE DETERMINATION OF THE INITIAL AGGRESSIVE ACT IN THE CONTEXT OF SELF-DEFENCE AND UNJUST PROVOCATION

Abstract

This study aims to evaluate the legal uncertainty regarding cases of mutual assault where the perpetrator of the initial unjust act cannot be identified, based on the institutions of self-defense and unfair provocation under the Turkish Penal Code. Initially, the legal principles, conditions, and legal consequences of self-defense and unfair provocation are examined. Subsequently, the established judicial precedent of the Court of Cassation is analyzed in light of doctrinal criticisms and the principle of in dubio pro reo. The study concludes that the current established judicial precedent is contrary to the law. It argues that, rather than adopting a conviction-oriented approach, an assessment in favor of the defendant should be made as required by the principle of in dubio pro reo, leading to the application of self-defense provisions and a judgment of acquittal.

Keywords: Self-defense, Unfair Provocation, In Dubio Pro Reo, Mutual Assault, Initial Unjust Act.

GİRİŞ

Hukuk düzeni, kişinin sahip olduğu temel hak ve özgürlükleri devlet eliyle koruma altına alırken, devletin koruma görevini yerine getiremeyeceği istisnai hallerde, kişilere kendini savunma hakkı tanımıştır[1]. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) bu durum meşru savunma ile düzenlenmiştir. Bununla birlikte kişinin tahrik altında suç işlediği ihtimali de göz ardı edilmemiş ve haksız tahrik hükmü ile düzenleme altına alınmıştır. Meşru savunma, bir kişiye yönelmiş olan haksız bir saldırının o anda defedilmesi zorunluluğundan doğan bir hukuka uygunluk nedeni iken haksız tahrik ise kişinin haksız bir fiille karşılaşması sonrasında kendisinde yarattığı hiddet veya şiddetli elem etkisinde suç işlemesi halinde uygulanan bir kusurluluğu

1 KOCA, Mahmut/ ÜZÜLMEZ, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024, s. 280-281.

azaltan nedendir. Kurumlar TCK'da aynı bölüm altında düzenlenmiş olsa da nitelik ve sonuçları bakımından birbirlerinden farklıdırlar.

Bununla birlikte bu kurumlar mülga 765 sayılı TCK'da da düzenlenmiştir. Meşru savunma m. 49/1-2 ve haksız tahrik m. 51 ile düzenlenmiştir. Ayrıca mülga kanunda haksız tahrik, ağır haksız tahrik ve hafif haksız tahrik şeklinde ayrılmaktaydı. Ancak günümüzde böyle bir ayrım yapılmaksızın doğrudan haksız tahrik düzenlemesi varlığını sürdürmektedir.

Bu çalışma ile bu iki kurum odak noktasına alınarak Yargıtay'ın karşılıklı saldırıda ilk saldırı hareketinin tespit edilemediği durumlarda haksız tahrik uygulamasına ilişkin yerleşik içtihadı mercek altına alınacaktır. Çalışmada doktrinde de tartışma konusu olan bu içtihat, şüpheden sanık yararlanır ilkesi dikkate alınarak eleştirel bir bakış açısıyla incelenecektir.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE İLE MEŞRU SAVUNMA VE HAKSIZ TAHRİK KURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Meşru Savunma

1. Kavram ve Hukuki Niteliği

İnsanın kendisine yönelen bir saldırıya karşı içgüdüsel olarak savunmaya geçme ihtiyacı, onun doğasından kaynaklanır. Bu saldırı, bir kişinin hukuk düzenince korunan bir hakkını ihlal etme amacı taşıdığında, saldırıyı önlemeye yönelik savunma eylemi de hukukun amacıyla paralel hale gelir[2] çünkü söz konusu olan, bir hakkın haksız bir saldırıya karşı korunmasıdır. Bir insanın kendisini savunma imkanının elinden alınması mümkün olamayacağından[3] dolayı hukuk düzeni, bu durumu kanunlarla düzenleyerek güvence altına almıştır. Meşru savunma kurumu, hukuki temelini bu noktadan almaktadır.

Meşru savunma, TCK m.25/1 ile düzenlenmiş bir kurumdur. İlgili madde *"(1) Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız*

2 KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 280-281.

3 CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide/ ÇAKMUT, Özlem; Türk Ceza Hukukuna Giriş, 12. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul 2023, s. 317.

bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez." şeklindedir. TCK'nın genel hükümleri arasında düzenlenen kurum, madde gerekçesinde de açıkça belirtildiği üzere bir hukuka uygunluk nedenidir ve koşullarının somut olayda var olması halinde bütün suç tipleri için uygulama alanı bulacaktır. Bununla birlikte hukuka uygunluk nedeni olması dolayısıyla işlenen fiil, meşru savunma koşullarının bulunması halinde, tipik bir suç neticesini oluştursa bile eylem hukuka aykırı olmaz, bilakis baştan itibaren hukuka uygun olacaktır.

2. Meşru Savunmanın Koşulları ve Hukuki Sonuçlarına Genel Bir Bakış

a. Saldırıya İlişkin Koşullar

Meşru savunmanın koşulları saldırıya ve savunmaya ilişkin koşullar olmak üzere ikiye ayrılır. Meşru savunmanın yapılabilmesi için ilk olarak bir saldırının bulunması gerekmektedir. Saldırı, doktrinde hukukun koruma altına aldığı haklara karşı yapılan ve bu haklar üzerinde zarar veya tehlike yaratan icrai ve ihmali davranışlar[4] şeklinde tanımlanmaktadır. Saldırının yokluğu halinde, tanım gereği savunma da imkânsız olacağından, meşru savunma söz konusu olamaz.

Saldırıya bir insanın neden olması gerekir. Bir hayvanın saldırısına karşı meşru savunma hükümlerinin uygulanması mümkün olmayacaktır[5]. Nitekim burada eğer saldırı aracı olarak hayvan kullanılması söz konusuysa saldırıya insan neden olmuş olacaktır[6]. Bununla beraber saldırıyı gerçekleştiren kişinin kusur yeteneğinin olmaması

4 ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/ MERAKLI, Serkan/ BACAKSIZ, Pınar/ BAŞBÜYÜK, İsa; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025, s. 318; ERSAN, Aykut; Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 11; TOPÇU/Namık Kemal; Meşru Savunma İngiliz ve Amerikan Hukukuyla Karşılaştırmalı, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2022, s.207; CENTEL/ZAFER/ ÇAKMUT; s. 317; KOCA/ÜZÜLMEZ; s. 281.

5 ÖZTÜRK, Bahri/ ERDEM, Mustafa Ruhan; Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 25. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025, s. 279; KOCA/ÜZÜLMEZ; s. 282, ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 321.

6 ÖZGENÇ, İzzet; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 21. Baskı, Ankara 2025, s. 363; AKBULUT, Berrin; Türk Ceza Hukuku Temel Bilgiler, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025, s. 195; ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 279; CENTEL/ZAFER/ ÇAKMUT; s. 318; KOCA/ÜZÜLMEZ; s. 282.

önem taşımaz, bu kişilerin saldırılarına karşı da meşru savunma yapılması mümkündür[7].

Saldırının bulunmasının yanında, bu saldırının haksız olması gerekmektedir[8]. Haksız saldırı, hakkı düzenleyen normun tanıdığı izinlerin dışına çıkılarak gerçekleştirilen eylemdir. Saldırının haksız olması için suç oluşturması gerekmez, hakkın kötüye kullanılması da haksız saldırının oluşması için yeterlidir[9]. Haksız hareket suç oluştursa dahi haksız hareketi yapanın cezalandırılıp cezalandırılamaması önemli değildir. Saldırıyı gerçekleştiren kişi, şahsi cezasızlık sebebinden faydalanacak olsa dahi saldırının haksızlık muhtevası devam eder dolayısıyla bu saldırıya karşı meşru savunma yapılması mümkün olabilecektir[10].

Saldırı, madde metninde de görüldüğü üzere gerçekleşen, gerçekleşmesi muhakkak olan ve tekrarı muhakkak olan saldırı şeklinde olabilmektedir. Gerçekleşen saldırı, devam etmekte olan saldırıdır. Gerçekleşmesi muhakkak saldırı, başlamamış ancak başlaması muhakkak olan saldırıdır. Tekrarı muhakkak saldırı ise başlayıp bitmesine rağmen tekrarlanması muhakkak olan saldırılardır[11]. Muhakkak olma ise "Doğruluğu, gerçekliği kesin olarak bilinen, gerçekliği kesinleşmiş" anlamına gelmektedir[12].

Kişi, gerçekleştirdiği haksız saldırı hareketi sonrasında karşı tarafın meşru savunmasına karşı kendini savunuyorsa, kendisi ilk haksız hareketi gerçekleştirdiğinden meşru savunma hükümlerinden yararlanamayacaktır. Çünkü meşru savunma çerçevesinde hareket eden kişinin fiili haksız değildir[13]. Bu husus Yargıtay Ceza Genel Kurulu

7 AKBULUT; s. 195; ÖZGENÇ; s. 363; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 282; ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 279.

8 CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 318; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 322; KOCA/ ÜZÜLMEZ, s. 282; ÖZTÜRK/ ERDEM, s. 280.

9 DEMİRBAŞ, Timur; Ceza Hukuku Genel Hükümler, Güncellenmiş 19. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024, s. 325; ZAFER/ Hamide; Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75, 8. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul 2021, s.399; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 282; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 322; AKBULUT; s. 195.

10 DEMİRBAŞ; Genel Hükümler, s. 326; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 323, AKBULUT; s 196; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s.283.

11 CENTEL/ZAFER/ ÇAKMUT; s. 319; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 284; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 327; ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 283.

12 https://sozluk.gov.tr/, e.t. 15.03.2026.

13 ÖZGENÇ; s. 363; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 283; TOPÇU; s.289; AKBULUT; s. 196.

(YCGK) tarafından bir kararında *"İlk defa haksız harekette bulunan kimse, karşısındakini yasal savunma haline koymuş ise artık kendisi yasal savunma halinde kaldığını ileri süremez."* ifadesi ile ortaya konulmuştur.[14]. İlgili mesele doktrinde *"Meşru savunmaya karşı meşru savunma olmaz."* şeklinde de ifade edilmektedir[15].

TCK m.25 düzenlemesinde görüldüğü üzere saldırı, savunmada bulunan kişinin kendi hakkına veya bir başkasının hakkına yönelik olmalıdır. Madde gerekçesinde meşru savunmanın her türlü hakka yönelik haksız bir saldırıya karşı yapılabileceği ve kurumun dar yorumlanmasının önüne geçilecek şekilde hareket edildiği belirtilmiştir. Bu durumda hukuk düzeninin koruma altına aldığı her türlü hakka yönelen saldırıya karşı meşru savunma mümkün olacaktır[16].

b. Savunmaya İlişkin Koşullar

Savunma doktrinde saldırgana yönelmiş ve saldırının defedilmesi için gerçekleştirilen her türlü hareket[17] olarak tanımlanmaktadır. Savunmanın meşru bir savunma olarak değerlendirilmesi için çeşitli koşullar bulunmalıdır.

Öncelikle savunmanın, saldırıda bulunan kişiye karşı yapılması gerekir. Eğer saldırıda bulunan kişiye karşı değil de başkasına karşı savunma yapılıyorsa meşru savunmanın bulunduğundan bahsedilemeyecektir[18]. Savunmanın zorunlu olması gerekmektedir. Bunun anlamı, saldırının defedilebilmesi ve saldırının yöneldiği hakkın korunabilmesi için savunma yapmaktan başka olanağın bulunmamasıdır[19]. Eğer kişinin savunma hareketlerini icra etmeksizin saldırıdan

14 TOPÇU; s.289; YCGK, E.1978/34, K.1978/178, T.22.05.1978, https://kazanci.com.tr/ (e.t. 15.03.2026).

15 CENTEL/ZAFER/ ÇAKMUT; s. 321; ZAFER; s.400; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 284; AKBULUT; s. 196.

16 ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 325; DEMİRBAŞ; Genel Hükümler s. 328; ZAFER; s. 435; ÖZGENÇ; s. 365; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 284; AKBULUT; s. 196; ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 281.

17 KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 285; TOPÇU; s. 402; ERSAN; s. 35-36.

18 ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 330; DEMİRBAŞ; Genel Hükümler, s. 332; ZAFER; s. 404; ÖZGENÇ; s. 303; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 285; AKBULUT; s. 198.

19 DÖNMEZER, Sulhi/ ERMAN, Sahir; Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, 14. Baskı, Der Yayınları, İstanbul 2019, s. 353; ZAFER; s. 435; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 285; AKBULUT; s. 196; ERSAN; s. 38; TOPÇU; s. 470; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 324.

kurtulması mümkünse bu durumda savunmada zorunluluk bulunmayacağından dolayı meşru savunma hükümlerinin uygulanması da mümkün olmayacaktır[20].

Saldırı ile savunma arasında orantı olmalıdır[21]. Savunma hareketi, saldırıyı defedecek orantıda olmalıdır. Savunmada kullanılan araç, saldırıda kullanılan araç ile aynı olmak zorunda olmasa da kullanılan aracın saldırıyı uzaklaştıracak nitelikte olması ve orantılı olarak kullanılması gerekmektedir[22]. Somut olaya göre bunun değerlendirilmesi yapılacaktır. Aynı zamanda saldırıya uğrayan hakkın da aynı olması gerekmemektedir[23]. Örneğin, çantası çalınmak için kolundan çekilen bir kişinin, saldırganın kolunu kırması orantılı bir savunmadır[24]. Bu örnekte, malvarlığına yönelik bir saldırı, vücut bütünlüğüne zarar verilerek ancak orantılı şekilde defedilmiş olacaktır.

c. Hukuki Sonuçlar

Eğer somut olayda yukarıdaki açıklanan koşulların hepsi eksiksiz bir şekilde bulunuyorsa, failin meşru savunmada bulunduğu kanaatine ulaşılabilir. Bu kanaate ulaşıldığı takdirde hukuka uygunluk nedeni olması nedeniyle, failin fiili hukuk düzenince korunmakta olduğundan suçun oluşması dahi söz konusu olmayacaktır. Bu durumda TCK m.25 düzenlemesinde belirtildiği üzere faile ceza verilmeyecektir. Aynı zamanda Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) m.223/2-d hükmü uyarınca *"yüklenen suç sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeni bulunması"* nedeniyle beraat kararı verilecektir.

---

20 CENTEL/ZAFER/ ÇAKMUT; s. 324; ZAFER; s. 402; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 285; AKBULUT; s. 196; DÖNMEZER/ ERMAN; s. 355. TOPÇU; s. 517; ERSAN; s. 38.

21 DEMİRBAŞ; Genel Hükümler, s. 331, ZAFER; s. 404; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 286; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 331; AKBULUT; s. 197; ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 286; DÖNMEZER/ ERMAN; s. 355; ERSAN; s. 43; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 325.

22 DEMİRBAŞ; Genel Hükümler, s. 331, ZAFER; s. 404; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 287; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; 332; AKBULUT; s. 197; ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 287; DÖNMEZER/ ERMAN; s. 356; TOPÇU; s. 549; ERSAN; s. 45; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 325.

23 DEMİRBAŞ; Genel Hükümler, s.331; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 287; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 332; AKBULUT; s. 197; ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 287; DÖNMEZER/ ERMAN; s. 357; TOPÇU; s. 549; ERSAN; s. 45; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 325.

24 KOCA/ÜZÜLMEZ; s. 287.

B. Haksız Tahrik

1. Kavram ve Hukuki Niteliği

Haksız tahrik, bir kişinin haksız bir fiilden doğurmuş olduğu hiddet veya şiddetli elem etkisi altındayken suç işlemektir. Kurum, TCK m. 29 ile "*Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onsekiz yıldan yirmidört yıla ve müebbet hapis cezası yerine oniki yıldan onsekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.*" şeklinde düzenleme altına alınmıştır. İlgili madde, TCK'nın sistematiğine bakıldığında *"Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler"* bölümü altında düzenlenmiştir. Madde gerekçesinde de "*Haksız tahrikin ana koşulu, yapılan haksız hareketin fail üzerinde bir hiddet veya şiddetli elem meydana getirmesi ve suçun işlendiği anda failin bu durumda bu etki altında bulunması (…)*" gerektiği açıkça belirtilmiştir.

Haksız tahrik altında suç işlemenin anlamı, kişinin kusur yeteneğinde azalmanın meydana gelmesi ve kişinin davranışlarını iradesi etkilenmiş bir vaziyette yönlendirmesidir[25]. Kişinin işlediği fiilin haksızlık muhtevası devam etmektedir, ne var ki kusur yeteneğine yapılan bir müdahale bulunduğundan dolayı failin iradesi zayıflamakta, bununla bağlantılı olarak kusur yeteneğinin ve kınanabilirliğinin azalması[26] söz konusudur[27]. Nitekim TCK'da düzenlendiği bölüm ve madde düzenlenmesinden de ceza sorumluluğunu azaltan bir neden olduğu çıkarımı yapılabilecektir[28].

Haksız fiilin fail üzerinde hiddet ve şiddetli elem yaratması sebebiyle suç işlenmesi söz konusu olduğundan ve failin kusurunu azaltan bir neden olduğundan yalnızca haksız tahrik nedeniyle suç işleyen kişi bakımından uygulanır[29]. Suç iştirak halinde işlense dahi

25 KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 363; AKBULUT; s. 239; ÖZGENÇ; s. 527.

26 CENTEL/ZAFER/ ÇAKMUT; s. 445; ÖZGENÇ; s. 527; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 363.

27 DÖNMEZER/ ERMAN; s. 592; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 448.

28 CENTEL/ZAFER/ ÇAKMUT; s. 445.

29 DÖNMEZER/ ERMAN; s. 593; ÖZTÜRK/ ERDEM; s.345; ZAFER; s.475, CENTEL/ZAFER/ ÇAKMUT; s. 445; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 448.

sadece haksız tahrik altında olan fail bakımından haksız tahrik hükümlerinin uygulanması söz konusu olacaktır[30].

TCK m.29, genel hükümlerde düzenlenmesi sebebiyle koşullarının bulunması halinde bütün suçlar hakkında haksız tahrik uygulanabilecektir. Ancak özel haksız tahrik düzenlemeleri [31]de bulunmaktadır. Eğer somut olayın koşullarına uygun düşüyorsa özel haksız tahrik düzenlemeleri, genel norm- özel norm ilişkisi gereği uygulama alanı bulacaktır[32].

2. Koşulları ve Hukuki Sonuçlarına Genel Bir Bakış

a. Koşulları

Haksız tahrikin, TCK m. 29 düzenlemesinde de görüldüğü üzere dört temel koşulu bulunmaktadır. Bunlar haksız bir fiilin bulunması, failin suçu işlerken bu haksız fiilin doğurduğu hiddet veya şiddetli elem altında olması, haksız fiili gerçekleştiren kişiye karşı suçun işlenmesi ve suç ile mağdurdan kaynaklanan haksız fiil arasında nedensellik bağının bulunmasıdır. Doktrinde de farklı başlıklandırmalar altında sınıflandırmalar yapılsa da genel olarak dört ya da beş başlık altında koşulları toplanmaktadır[33].

---

30 DEMİRBAŞ, Timur; Haksız Tahrik, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024, s. 109; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 463; ZAFER; s. 485; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 371; AKBULUT; s. 242; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 451.

31 Bkz. TCK m. 129/3: (3) Hakaret suçunun karşılıklı olarak işlenmesi halinde, olayın mahiyetine göre, taraflardan her ikisi veya biri hakkında verilecek ceza üçte birine kadar indirilebileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir.

32 ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 448; AKBULUT; s. 239; DÖNMEZER/ ERMAN; s. 593; ZAFER; s. 475.

33 CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT tarafından tahrik edici fiilin bulunması, bu fiilin haksız olması, fiilin hiddet veya şiddetli eleme neden olması, tahrik edene karşı tepki gösterilmesi ve nedensellik ilişkisinin bulunması şeklinde beş koşulun bulunduğu savunulmaktadır. DÖNMEZER/ ERMAN, tahriki teşkil eden bir fiilin bulunması, bu filin haksız olması, failin hiddet veya elemin altında olması, sözü geçen fiil ile bu ruhsal durum arasında nedensellik bağının bulunması, fail tarafından işlenen suçun söz konusu ruhsal durumun bir tepkisi olması ve suçun tahriki teşkil eden fiili yapan kimseye yönelmiş bulunması şeklinde altı koşulunun bulunduğunu belirtmektedir. ÖZTÜRK/ ERDEM, haksız fiil bulunması, bu fiilin failde öfke veya şiddetli üzüntü meydana getirmesi ve haksız tahrike tepki olarak gösterilen fiilin öfke veya şiddetli üzüntünün etkisi altında işlenmesi olarak üç koşul olduğunu esas alır. AKBULUT, ZAFER, ÖZGENÇ, KOCA/ ÜZÜLMEZ, ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK ise farklı ifade etseler de gelen olarak haksız bir fiilin bulunması, bu fiilin failde hiddet veya şiddetli elem yaratması, suçun hiddet veya şiddetli elem altında işlenmesi, diğer bir deyişle nedensellik bağının bulunması ve haksız fiili gerçekleştiren kişiye karşı işlenmesi şeklinde dört başlıkta ele almaktadırlar. DEMİRBAŞ da dört şart bulunduğunu belirtse de tahrik teşkil

İlk koşul, haksız bir fiilin bulunmasıdır. Her ne kadar haksız fiil, borçlar hukukunda temel borç kaynaklarından biriyle ilgili kullanılan bir terimse de haksız tahrik düzenlemesindeki terim ile karıştırılmamalıdır. TCK m. 29 anlamındaki haksız fiil, hukuka aykırı olan her türlü fiildir[34]. Haksız fiilin mutlaka suç oluşturması gerekmemektedir[35]. Bu fiilin iradi olması[36] ve bununla bağlantılı olarak insandan kaynaklanması gerekmektedir[37], bir hayvandan gelen fiile karşı tahrik etkisi altında fiilin işlenmesi mümkün değildir. Ne var ki hayvanın araç olarak kullanılması durumunda haksız tahrikten bahsedilebilir[38]. Haksız fiil, failin kendisine yönelmek zorunda değildir; failin yakınlarına, bir eşyasına, hayvanına ya da hiç tanımadığı birine karşı yönelen bir haksız fiil sonucu da tahrik oluşabilecektir[39]. Kanunda hangi fiillerin haksız fiil niteliğinde olacağı sayılmamıştır[40]. Bu nedenle somut olayda suça tahrik ettiği iddia edilen fiilin haksız bir fiil olup olmadığı hâkim tarafından belirlenecektir[41].

Bir diğer koşul, haksız fiilin failde hiddet veya şiddetli eleme neden olmasıdır. Hiddet ve şiddetli elem kelimeleri ile bahsedilmek istenen haksız fiilin, failde şiddetli üzüntü veya öfke yaratmasıdır[42].

---

eden fiilin bulunması, bu fiilin haksız olması, failin bu fiil nedeniyle öfke ya da şiddetli elem altına sürüklenmesi ve failin işlediği suçun bu ruhi durumun tepkisi olması şeklinde sınıflandırmaktadır.
DÖNMEZER/ ERMAN; s. 602; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 446; ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 345; AKBULUT; s. 240; ZAFER; s. 475- 483; ÖZGENÇ; s. 527- 534; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 365; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 448- 456.

34 DÖNMEZER/ ERMAN; s. 606; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 447; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 449; DEMİRBAŞ; Haksız Tahrik, s. 76; ZAFER; s. 476; ÖZGENÇ; s. 530; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 365; AKBULUT; s. 240.

35 DÖNMEZER/ ERMAN; s. 606; ÖZGENÇ; s. 530; AKBULUT; s. 240; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 365; ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 348.

36 ÇETİN, İbrahim; Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, s. 68; DEMİRBAŞ; Haksız Tahrik, s. 71.

37 ZAFER; s. 475; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 366; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 449.

38 DEMİRBAŞ; Haksız Tahrik, s. 72, ÇETİN; s.70; ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 347.

39 DÖNMEZER/ ERMAN; s. 604; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 449; ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 352; DEMİRBAŞ; Haksız Tahrik, s. 73; ZAFER; s. 478; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 367; AKBULUT; s. 240.

40 CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 446; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 71; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 365.

41 ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 449; ZAFER; s. 476; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 365.

42 CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 449; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 453; AKBULUT; s. 241; ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 350.

Mahkeme, mağdurdan gelen haksız fiilin, failde hiddet veya şiddetli elem yaratması hususunda değerlendirme yaparken, makul ve ortalama bir insanın haksız fiil sonucunda hiddet veya şiddetli eleme kapılıp kapılmayacağı ölçütünü esas alacaktır[43]. Eğer failin özel bir bilgisi var ve bu özel bilgi nedeniyle esasında ortalama bir insanda hiddet veya şiddetli elem yaratmayacak fiil, fail için bu duyguları yaratmışsa, ilgili hususun da dikkate alınması gerekmektedir[44].

Failin, hiddet veya şiddetli elem altında suçu işlemesi gerekmektedir, aksi halde haksız tahrik hükümlerinin uygulanması mümkün olmayacaktır[45]. Haksız olan ilk hareket sonrasında, failin hareketinin gerçekten tahrik nedeniyle gerçekleştirildiği de mahkeme tarafından takdir edilecektir. Genellikle haksız fiil ile tepki fiili arasında uzun bir zaman bulunmamakta, haksız tahrik etkisi altındayken tepki fiili, haksız tahrike sebep olan haksız fiilin hemen ardından gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte haksız fiilin gerçekleşmesinden hemen sonra suçu oluşturan tepki fiilinin gerçekleştirilmesinin beklenmesi, her somut olay bakımından mümkün değildir. Zira bazı durumlarda aradan uzun süre geçmiş olmasına rağmen haksız fiilden kaynaklı hiddet veya şiddetli elem etkisi devam ettirebilecektir. Bundan dolayı haksız fiil ile tepki fiili arasında geçen zamanın da ayrıca dikkate alınması gerekmektedir[46]. Son olarak ilk haksız fiil, haksız tahrik hükümlerinden faydalanması gündeme gelen fail tarafından gerçekleştirilmişse haksız tahrik altında olduğundan bahsedilemeyecektir[47].

Önem taşıyan koşullardan biri, failin tepki fiilini haksız fiili gerçekleştiren kişiye karşı failin fiilini gerçekleştirmesidir[48]. Haksız fiil

43 DEMİRBAŞ; Haksız Tahrik, s. 87; ZAFER; s. 514; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 368; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 453; AKBULUT; s. 241; ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 350.

44 DÖNMEZER/ ERMAN; s. 616; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 453; DEMİRBAŞ; Haksız Tahrik, s. 88;

45 DÖNMEZER/ ERMAN; s. 615; DEMİRBAŞ; Haksız Tahrik, s. 88; AKBULUT; s. 241- 242; ZAFER; s. 514; ÖZGENÇ; s. 531; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 368; ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 350; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 449.

46 DÖNMEZER/ ERMAN; s. 615; DEMİRBAŞ; Haksız Tahrik, s. 88-89, 91; ÇETİN; s. 97, ZAFER; s. 480- 481; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 369; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 455; AKBULUT; s. 242.

47 ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 453; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 366.

48 DÖNMEZER/ ERMAN; s. 621; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 451; DEMİRBAŞ; Haksız Tahrik, s. 93; ZAFER; s. 482; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 369; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 456; AKBULUT; s. 242.

sonrasında hiddet veya şiddetli elem altında olan fail, gerçekleştireceği fiili yalnızca haksız fiili gerçekleştiren kişiye yöneltmelidir[49]. Bu husus, madde metninde açıkça belirtilmese de kurumun gereklerindendir[50]. Eğer fail fiilini, haksız fiili gerçekleştiren kişiden ayrı bir kişiye yöneltiyorsa haksız tahrik hükümlerinden yararlanması mümkün olmayacaktır[51]. Eğer haksız fiil, birden fazla kişi tarafından gerçekleştiriliyorsa, bu kişilere karşı gerçekleştirilen fiil bakımından da haksız tahrik uygulama alanı bulacaktır[52].

Son olarak haksız fiil ile buna tepki olarak işlenen suç arasında nedensellik bağı bulunmalıdır[53]. Suç, haksız fiilin yarattığı etki olmaksızın işlendiyse bu durumda haksız tahrik hükümleri uygulanmayacaktır[54]. Aynı zamanda haksız fiil ve işlenen suç arasında orantı olması gerekmektedir[55]. Burada bahsedilmek istenen tam olarak eşit fiillerin gerçekleştirilmesi değil, açık bir biçimde ölçüsüz bir fiilin gerçekleştirilmemesidir[56].

b. Hukuki Sonuçları

Bahsedilen koşulların tamamı somut olay bakımından bulunduğu takdirde, failin haksız tahrik etkisi altında suçu işlediği sonucuna ulaşılacaktır. Dolayısıyla suç oluşmuş olsa da failin kusur yeteneği azaldığından dolayı TCK m. 29 ile belirlenen *"(…) ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onsekiz yıldan yirmidört yıla ve müebbet hapis cezası yerine oniki yıldan onsekiz yıla kadar hapis cezası verilir.*

49 DÖNMEZER/ ERMAN; s. 621; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 451; ÇETİN; s. 97; AKBULUT; s. 242; ZAFER; s. 482; DEMİRBAŞ; Haksız Tahrik, s. 93; ÖZGENÇ; s. 532; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 369; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 456.

50 ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 456; DEMİRBAŞ; Haksız Tahrik, s. 93.

51 CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 451, DEMİRBAŞ; Haksız Tahrik, s. 93; ZAFER; s. 482; ÖZGENÇ; s. 532; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 369; AKBULUT; s. 242.

52 ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 458; AKBULUT; s. 242; DEMİRBAŞ; Haksız Tahrik, s. 94.

53 DÖNMEZER/ ERMAN; s. 616; ZAFER; s. 480; ÖZGENÇ; s. 531; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 368; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 454; AKBULUT; s. 241; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 451.

54 DÖNMEZER/ ERMAN; s. 616; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 451; ÖZGENÇ; s. 531; ÇETİN; s. 101.

55 DÖNMEZER/ ERMAN; s. 619; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 451; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 455; AKBULUT; s. 242.

56 CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 451.

Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir." düzenleme dikkate alınacak ve hâkim somut olayın niteliğini inceleyerek ve gereken hallerde cezayı indirerek verecektir.

C. Kurumların Karşılaştırılması

Bahsedilen iki kurumun karşılaştırılması, çalışmanın varmak istediği sonuç bakımından önem taşımaktadır. Meşru savunma ve haksız tahrik düzenlemeleri, TCK sistematiğinde *"Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler"* altında düzenlense de meşru savunma ilgili bölümde bahsedildiği üzere bir hukuka uygunluk sebebi iken, haksız tahrik kusurluluğu azaltan nedendir. Dolayısıyla meşru savunma çerçevesinde gerçekleştirilen bir fiil, hukuka uygundur. Haksız tahrik altında gerçekleştirilen fiilin ise haksızlık muhtevası devam etmekte, fiil suç oluşturmaktadır; yalnızca kusurluluk bahsinde ayrı bir değerlendirmeye tabi tutulur. Bu kapsamda her iki kurumun da uygulama alanı bulabilmesi için haksız bir fiilin bulunması gerekse de[57] hukuki dayanakları farklılık göstermektedir. Meşru savunmada yönelen haksız bir saldırıyı o an defetme ihtiyacı nedeniyle savunma yapılmaktayken, haksız tahrikte önceden gerçekleştirilen bir haksız fiil nedeniyle kişide oluşan hiddet veya şiddetli elem etkisinde suç işlenmektedir[58]. Ayrıca iki kurumun amaçları da birbirinden farklılık arz etmektedir. Meşru savunma saldırıyı defetmeye yönelikken; haksız tahrikte tepki gösterme söz konusudur, failin iradesi haksız fiille bağlantılı olarak duyduğu öfke veya üzüntü nedeniyle suç işleme yönündedir.

Haksız fiilin zamanı bakımından da farklılık bulunmaktadır. Meşru savunmada saldırı ile savunmanın eş zamanlı gerçekleştirilmesi gerekirken; haksız tahrik bakımından böyle bir koşul bulunmamaktadır. Haksız tahrikin koşulları kapsamında da açıklandığı üzere haksız fiil ile buna tepki olarak işlenen fiilin arasında belirli bir zaman olması gerekmektedir ki bu durum kurumun doğasından kaynaklanmaktadır[59]. Aynı zamanda her iki kurum bakımından gerçekleştirilen

57 TOPÇU; s. 100; ZAFER; s. 483; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 335.

58 DÜZENLİ, Hilal; Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma, Birinci Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2020, s. 186; ZAFER; s. 483; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 370.

59 DÜZENLİ; s. 186; ÇETİN; s. 110.

haksız fiile karşı bir tepki hareketinde bulunma zorunluluğu olmasa da meşru savunmaya cevaz veren bir saldırı fiiline karşı savunma hareketinde bulunulmadığı takdirde kişinin kendisinin ya da üçüncü kişinin bir hakkına zarar gelme ihtimali olabilecekken; haksız tahrik halinde böyle bir ihtimalden bahsedilemeyecektir[60].

Orantılılık bakımından inceleme yapıldığında meşru savunmada saldırı ile savunma hareketlerinin arasında, TCK m.25 düzenlemesinde de açıkça belirtildiği üzere, orantı olması gerekmektedir. Aksi takdirde sınırın aşılması gündeme gelecektir ve TCK m.27/2 kapsamında değerlendirme yapılacaktır. Haksız tahrik bakımından ise gerçekleştirilen fiilin açıkça ölçüsüz olmaması gerekmektedir[61]. Ancak haksız tahrik sonucu gerçekleştirilen fiilin mahiyeti, yapılacak olan indirim bakımından etki doğuracaktır[62].

Nihayetinde bu kurumların bulunduğu hallerde verilen hüküm de farklılık göstermektedir; meşru savunma çerçevesinde işlenen suça ilişkin yargılama sonucunda beraat kararı verilirken, haksız tahrik bulunması halinde mahkûmiyet kararı verilecek, ne var ki TCK m.29 çerçevesinde ceza indirilecektir[63].

II. ŞÜPHEDEN SANIK YARARLANIR İLKESİ ÇERÇEVESİNDE "KARŞILIKLI SALDIRI HALİNDE İLK SALDIRI HAREKETİNE İLİŞKİN ŞÜPHE" KONUSUNDAKİ YARGITAY İÇTİHADININ DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Genel Bir Çerçevede Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesinin Tanım ve Kapsamı

Şüpheden sanık yararlanır ilkesi, ceza muhakemesi hukukunun temel ilkelerinden biri olup, yargılama sürecine önemli etkileri bulunmaktadır. İlke kökenini masumiyet karinesinden almaktadır[64]. Anayasa m. 38/4 ile *"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse*

60 TOPÇU; s. 100.

61 CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 451; DÜZENLİ; s. 186.

62 TOPÇU; s. 102.

63 TOPÇU; s. 102.

64 ÜNVER, Yener/ HAKERİ, Hakan; Ceza Muhakemesi Hukuku, 24. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2025, s. 103; ÖZTÜRK, Bahri; Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024, s. 90.

suçlu sayılamaz." düzenlemesi getirilmiş ve masumiyet karinesi ile bağlantılı olarak şüpheden sanık yararlanır ilkesi güvence altına alınmıştır. CMK m. 223/5 *"Yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde, sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilir."* ve CMK m. 223/2-e *"Beraat kararı, (…) e) Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması, (…) hallerinde verilir."* hükümleri birlikte okunduğunda eğer sanığın suçu işlediğine ilişkin şüphe tamamen yenilememişse bu durumda mahkûmiyet kararı yerine beraat kararı verileceği kanaatine ulaşılabilecektir[65]. Aynı zamanda, örneğin akıl hastası bir kimsenin suçsuzluğu sabitse de CMK m. 223/9 uyarınca ceza verilmesine yer olmadığı kararı değil, beraat kararı verilmesi gerekecektir[66].

Soruşturma ve gerektiğinde kovuşturma evresinde toplanan deliller bir bütün olarak değerlendirilir ve hüküm verilir[67]. Delillerin değerlendirilmesi sonrasında sanığın suçu işleyip işlemediğine ilişkin halen şüphe bulunmaktaysa, bu takdirde ilke gereği bu şüpheden sanık yararlanacaktır[68]. Ceza hukukunda esas olan maddi gerçeğin açığa çıkarılmasıdır[69]. Tüm çalışmalara rağmen sanığın suçu işlediğine ilişkin şüphe kesin bir şekilde giderilemiyorsa bu takdirde sanık hakkında beraat kararı verilmesi gerekmektedir. Nitekim YCGK da

65 ÖZTÜRK, Bahri/ TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mehmet Ruhan/ ALAN, Esra/ SIRMA GEZER, Özge/ SAYGILAR, Yasemin F./ ÖZAYDIN, Özdem/ ERDEN TÜTÜNCÜ, Efser/ TOK, Mehmet Can; Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024, s. 137; ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar; Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025, s. 727; BİRTEK, Fatih; AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s. 600; GEDİK, Doğan; Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2025, s. 510; YAYLA, Mehmet; Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, s. 195-196; ÖZTÜRK; s. 90;

66 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ; s. 133; ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ ALAN/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ TOK; s. 81; ÖZTÜRK; s. 65.

67 ŞAHİN, Cumhur/ GÖKTÜRK, Neslihan; Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025, s. 395.

68 CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide; Ceza Muhakemesi Hukuku, 23. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2025, s. 862; MEMİŞ Pınar, "Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi In Dubio Pro Reo", Av. Dr. Şükrü Alpaslan Armağanı, Can Matbaacılık, İstanbul 2007, s. 489; ÇEVİK, Yasin; Ceza Muhakemesinde İspat, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2024, s. 468.

69 YENİSEY, Feridun/ NUHOĞLU, Ayşe; Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025, s. 91; DOĞAN, Koray; Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi "in dubio pro reo", 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022, s. 164; ŞAHİN/ GÖKTÜRK; s. 27; ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ ALAN/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ TOK; s. 96; ÖZTÜRK; s. 145; CENTEL/ ZAFER; s. 6; ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ; s. 69; BİRTEK; s. 7; YAYLA; s. 56; GEDİK; s. 23; ÇEVİK; s. 23.

şüpheden sanık yararlanır ilkesini değerlendirmekte ve ilkenin uygulanmasının önemine dikkat çekmektedir[70].

Hukuka aykırılık ve kusurluluk bakımından şüpheden sanık yararlanır ilkesinin uygulamasının değerlendirilmesi de bu çalışma bakımından önem arz etmektedir. İspat yükü, iddia makamına aittir[71]. İddia makamı, sanığın lehine ve aleyhine olan delilleri toplayıp hakikatin açığa çıkarılması için objektif bir biçimde hareket etmelidir[72]. Bu bakımdan dosyadaki ilgili suç bakımından, olayda bir hukuka uygunluk nedeni bulunduğu veya haksız tahrik etkisinde suçun işlendiğinin değerlendirilmesi elzemdir. Sanığın lehine olan bu hususların da yargılama esnasında dikkate alınması gerekmektedir[73]. Sanık, susma hakkını kullandığında dahi hukuka uygunluk nedeninin özellikle de meşru savunmanın bulunup bulunmadığının değerlendirmesinin hâkim tarafından resen gerçekleştirilmesi gerekmektedir[74]. Benzer durum haksız tahrikin değerlendirilmesi bakımından da geçerlidir[75]. Mahkeme tarafından, meşru savunma ve haksız tahrike ilişkin değer-

70 *"Amacı, somut olayda maddi gerçeğe ulaşarak adaleti sağlamak, suçu işlediği sabit olan faili cezalandırmak, kamu düzeninin bozulmasını önlemek ve bozulan kamu düzenini yeniden tesis etmek olan ceza muhakemesinin en önemli ve evrensel nitelikteki ilkelerinden birisi de, öğreti ve uygulamada; "suçsuzluk" ya da "masumiyet karinesi" olarak adlandırılan kuralın bir uzantısı olan ve Latincede; "in dubio pro reo" olarak ifade edilen "şüpheden sanık yararlanır" ilkesidir. Bu ilkenin özü, ceza davasında sanığın mahkumiyetine karar verilebilmesi bakımından göz önünde bulundurulması gereken herhangi bir soruna ilişkin şüphenin, mutlaka sanık yararına değerlendirilmesidir. Oldukça geniş bir uygulama alanı bulunan bu kural, dava konusu suçun işlenip işlenmediği, işlenmişse sanık tarafından işlenip işlenmediği veya gerçekleştirilme biçimi konusunda bir şüphe belirmesi halinde de geçerlidir. Sanığın bir suçtan cezalandırılabilmesinin temel şartı, suçun hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak kesinlikte ispat edilmesidir. Gerçekleşme şekli şüpheli veya tam olarak aydınlatılamamış olay ve iddialar sanığın aleyhine yorumlanarak mahkûmiyet hükmü kurulamaz. Ceza mahkûmiyeti; herhangi bir ihtimale değil, kesin ve açık bir ispata dayanmalı, bu ispat, hiçbir şüphe ya da başka türlü oluşa imkan vermemeli, toplanan delillerin bir kısmına dayanılıp, diğer kısmı göz ardı edilerek ulaşılan kanaate değil, kesin ve açık bir ispata dayanmalıdır. Yüksek de olsa bir ihtimale dayanılarak sanığı cezalandırmak, ceza muhakemesinin en önemli amacı olan gerçeğe ulaşmadan hüküm vermek anlamına gelecektir."* YCGK, E. 2013/1-36, K. 2013/294, T. 11.6.2013, https://kazanci.com.tr/, (e.t. 15.03.2026).

71 ŞAHİN/ GÖKTÜRK; s. 167; ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ ALAN/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ TOK; s. 131; YAYLA; s. 221.

72 CMK m. 160/2: (2) Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.

73 ŞAHİN/ GÖKTÜRK; s. 470.

74 BİRTEK; s. 625; GEDİK; s. 576.

75 DOĞAN; s. 288; BİRTEK; s. 631; GEDİK; s. 582.

lendirme sonucunda, bu kurumların bütün şartlarının bulunduğuna ilişkin şüpheyi giderilemediyse şüpheden sanık yararlanır ilkesi uygulama alanı bulacaktır ve sanık meşru savunma veya haksız tahrik hükümlerinden faydalanacaktır.

B. "Karşılıklı Saldırı Halinde İlk Haksız Saldırı Hareketine İlişkin Şüphe" Konusundaki Yargıtay İçtihadının Değerlendirilmesi

İlk saldırıya ilişkin şüphe, karşılıklı kavga hallerinde ilk haksız hareketin kimden geldiğinin tespitine ilişkindir. Bu bölümde ele alınacak olan Yargıtay kararlarında da görüleceği üzere, karşılıklı saldırı halinde meşru savunma ve haksız tahrik kurumlarına ilişkin değerlendirme yapılmaktadır. Yargıtay'ın karşılıklı saldırı halinde meşru savunmaya ilişkin herhangi bir inceleme yapmaksızın haksız tahrik incelemesi yapıp haksız tahrik hükümlerinin uygulanması gerektiğini belirtmekte ve genel olarak cezada asgari oranda indirim yapılması gerektiğine hükmetmektedir. Yargıtay'ın her ne kadar aynı yönde karar verdiği daha eski tarihli kararları[76][77] olsa da bu çalışma özelinde esas alınacak olan kararı 2002 tarihli YCGK kararıdır[78]. Bu karar her ne kadar mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde verilse de güncel kararlarda da bu karara atıf yapılarak aynı yönde karar[79] verilmektedir.

---

76 *"Bir kez daha vurgulamak gerekir ki, olay gece saat 21.00 sıralarında cereyan etmiştir. Olay anını gören bir tanık mevcut değildir. Buna karşın sanıklar maktule hiçbir zaman ateş etmediklerini savunarak üzerlerine atılan suçlarını külliyen red ve inkar etmişlerdir. Bu durumda, maktul F.Y. ile sanık B.E.'dan hangisinin önce ateş ettiğinin anlaşılamadığının kabulüyle, Yargıtay'ın bu konuyla ilgili yerleşen içtihadı da gözönünde tutularak olaya TCK.nun 51/2. maddesinin uygulanması gerekir. Bu nedenle ilk silahlı saldırının maktulden geldiği saptanmadığına göre, TCK.nun 49/2. maddesinin sanık hakkında uygulanması olanaksızdır."* YCGK, E.1984/335, K.1984/375, T.12.11.1984; Y4.CD, E. 1999/3848, K.1999/5098, T. 6.5.1999. Tümü için bkzç. https://kazanci.com.tr/, (e.t. 15.03.2026).

77 Çalışma sırasında tespit edilebilen en eski tarihli karar, 1984 tarihli YCGK kararı olmuştur. Mülga 765 sayılı TCK zamanında verilen bu kararda bahsedilen 49. madde meşru savunma ve 51. madde haksız tahrik kurumlarının düzenlendiği maddelerdir. Ayrıca kararda "*Yargıtay'ın yerleşik içtihadı*" söyleminden anlaşıldığı üzere bu tarihten önce de benzer yönde kararlar verilmiştir ancak bu çalışma esnasında 1984 tarihinden daha önce bu konuya ilişkin verilmiş bir karar tespit edilememiştir.

78 YCGK, E. 2002/4-238, K. 2002/367, T. 22.10.2002, https://kazanci.com.tr/, (e.t. 15.03.2026).

79 Y8.CD, E. 2019/3740, K. 2021/19053, T. 14.10.2021; Y3.CD, E. 2020/13536, K. 2020/16874, T. 19.11.2020; Y3.CD, E. 2020/19692, K. 2020/15575, T. 5.11.2020; Y3.CD, E. 2013/12319, K. 2014/2759, T. 27.1.2014; Y3.CD, E. 2015/10482, K. 2015/32088, T. 12.11.2015; Y3.CD, E. 2017/13404, K. 2018/9381, T. 22.5.2018; Y3.CD, E. 2015/6032, K. 2015/23951, T. 7.7.2015;

2002 tarihli YCGK kararının ilk olarak ele aldığı somut olay incelendiğinde, kararda belirtilen olay yeri tespit tutanağına göre *"K. Köyü muhtarı Selami'nin telefonla kavga olduğunu bildirmesi üzerine olay yerinde yapılan incelemede, köyün üst kısmında bulunan su kaynağından çıkan suyu toprak kanal aracılığıyla taşıyarak bahçesini sulayan sanık Mehmet Ali ile aynı yerden su almak isteyen Mehmet arasında çıkan tartışmanın kavgaya dönüştüğü, sanık Mehmet Ali'nin kürekle vurması sonucu yaralanan Mehmet'in hastaneye kaldırılmış olduğu, sanık Mehmet Ali'nin ise başında yara olup olay yerinde bulunduğu (…)"* şeklinde olaylar vuku bulmuş, karşılıklı kavga gerçekleşmiştir. Ne var ki sanıkların ifadelerinin tutarsızlığı, tanık olmaması ve olayın gerçekleştiği yer ve zaman da dikkate alındığında herhangi bir kamera görüntüsünün de olmadığı dikkate alındığında Yargıtay, ilk haksız saldırının kim tarafından gerçekleştirildiğine kanaat getirememiştir. Bunun neticesinde "*Gerek Ceza Genel Kurulu'nun gerekse, özel dairelerin yerleşmiş ve süreklilik gösteren karalarında kabul edildiği üzere, ilk haksız hareketin kimden kaynaklandığı belirlenemediğinden şüpheli kalan bu halden sanığın yararlandırılması suretiyle etkili eylemi hafif haksız tahrik altında gerçekleştirdiği kabul edilmelidir. O halde yerel mahkemece dosya kapsamına uygun düşmeyen gerekçe ile sanık Mehmet Ali hakkında haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasına yer olmadığına karar verilmesi isabetsizdir."* şeklinde karar vermiştir.

İlgili karar, günümüz kararlarında dayanak olarak gösterilmektedir. Ceza yargılamasının amacı, maddi gerçeği ortaya çıkarmaktır[80]. Bu amaç esas alınarak ilerletilen yargılama sürecinde, şüphenin giderilememesi durumunda kuşkusuz ki şüpheden sanık yararlanır ilkesi

---

Y3.CD, E. 2015/5524, K. 2015/26440, T. 29.9.2015; Y3.CD, E. 2017/2971, K. 2017/17153, T. 20.12.2017; Y3.CD, E. 2015/21814, K. 2016/1311, T. 21.1.2016; Y3.CD, E. 2018/2326, K. 2018/17762, T. 19.11.2018; Y3.CD, E. 2015/8539, K. 2015/26920, T. 1.10.2015; Y3.CD, E. 2016/4190, K. 2017/1074, T. 8.2.2017; Y1.CD, E. 2025/1075, K. 2025/5478, T. 3.7.2025; Y3.CD, E. 2006/13682, K. 2008/3400, T. 2.4.2008; Y1.CD. E. 2024/4508, K. 2025/8223, T. 25.11.2025; Y1.CD. E. 2023/2187, K. 2023/8599, T. 28.12.2023. Tümü için bkz. https://kazanci.com.tr/, (e.t. 15.03.2026); Y1.CD, E. 2024/7048, K. 2025/8976, T. 15.12.2025, https://karararama.yargitay.gov.tr/, (e.t. 15.03.2026).

80 YENİSEY/ NUHOĞLU; s. 91; DOĞAN; s. 164; ŞAHİN/ GÖKTÜRK; s. 27; ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ ALAN/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ TOK; s. 96; ÖZTÜRK; s. 145; CENTEL/ ZAFER; s. 6; ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ; s. 69; BİRTEK; s. 7; YAYLA; s. 56; GEDİK; s. 23; ÇEVİK; s. 23.

uygulama alanı bulacaktır. Ancak Yargıtay, ilk haksız saldırının kim tarafından gerçekleştirildiğinin tespit edilememesi sebebiyle şüpheli kalan durumdan sanığı mahkûmiyet odaklı bir biçimde "yararlandırmaktadır". Karşılıklı saldırı olaylarında önceki bölümlerde de belirtildiği üzere, ilk saldırı hareketini gerçekleştireni tespit etmek gerçekten de zordur. Fakat şüphenin giderilemediği hallerde haksız tahrik indirimi adeta "yegâne çözüm" gibi görülmektedir. Şüpheden sanık yararlanır ilkesi göz önünde bulundurulduğunda, ilk haksız saldırıda bulunan kişi tespit edilemese dahi, bir kişinin meşru savunma halinde olması ihtimali bulunmaktadır. Çünkü meşru savunmanın, saldırının olması, bu saldırının haksız olması, haksız saldırının gerçekleşiyor olması, saldırının kişinin kendisine yönelik olması ve saldırıyı gerçekleştirene karşı savunma yapılması koşullarının tamamı gerçekleşiyor görünmektedir. Bu durumda eğer somut olayda saldırı ve savunmanın da orantılı olması söz konusuysa, meşru savunmanın tüm şartları gerçekleştiğinden, şüphe de esas alınarak, meşru savunma hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Savunmanın orantılı olmaması halinde ise TCK m. 27 ile düzenlenen sınır aşılması bakımından değerlendirme yapılması gerekmektedir[81]. Ancak bu ihtimalde dahi meşru savunma bakımından değerlendirme yapılacaktır. Bununla birlikte kusurluluğa ilişkin inceleme yapılabilmesi için haksızlık oluşturan bir fiilin bulunması gerekmektedir. Ancak karşılıklı saldırı halinde sanığın meşru savunmada bulunması nedeniyle haksız bir fiilin varlığından bahsedilemeyecektir. Dolayısıyla karşılıklı saldırı halinde doğrudan haksız bir eylemin bulunduğu kabulü ile hareket edilmeksizin ilk olarak somut olayda haksız fiilin varlığının tespit edilmesi gerekmektedir[82]. Haksız bir fiil bulunmadığı hallerde, haksız tahrikin ilk koşulu olan haksız fiilin varlığından söz edilemeyeceğinden dolayı haksız tahrik incelemesi yapılamayacaktır.

YCGK, 2021 yılında verdiği bir kararında doktrindeki ilk haksız fiilin tespit edilememesi halinde meşru savunma hükümlerinin uygulanması gerektiğini savunan görüşlere ve meşru savunmanın şartlarına kararında yer vermiştir. Bu durum her ne kadar meşru sa-

81 CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 357; DEMİRBAŞ; Genel Hükümler, s. 332; KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 288; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 331; AKBULUT; s. 236.

82 TOROSLU, Haluk; Ceza Hukukunda İsnat Yeteneği, 1. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2015, s. 154.

vunma hükümlerinin değerlendirmeye alınacağı izlenimi yaratsa da kararın devamında yerleşik içtihadı takip etmiş ve haksız tahrik uygulamıştır. Ne var ki bu karar, karşılıklı saldırı halinde meşru savunma olabileceğine ilişkin değerlendirme yapılması bakımından -her ne kadar yerleşik içtihatla aynı yönde karar verilse de- YCGK'nın farklı bir bakış açısı olarak değerlendirilebilecektir. Kararda YCGK, meşru savunmanın koşulları, sınırın aşılması, somut olayda meşru savunmanın bulunması halinde verilecek hüküm çeşidi hususlarına ilişkin doktrine de atıfta bulunarak açıklamalar yapılmıştır. Fakat somut olayda niçin meşru savunma hükümlerinin uygulanmadığı açıklanmamaktadır. Bunun yerine YCGK karşılıklı saldırı halinde meşru savunma uygulanmasına ilişkin doktrindeki görüşlere atıf yapmak suretiyle bu hususu belirtmiştir. Ancak yerleşik içtihattan ayrılmayarak haksız tahrik hükümlerinin uygulanması gerektiğine hükmetmiştir[83].

Ceza muhakemesi hukukunun ilkelerinden biri şüpheden sanık yararlanır ilkesinin de temelini oluşturan masumiyet karinesidir[84]. Bu ilke gereği yargılama esnasında şüpheli/ sanığa suçluymuş gibi davranılmamalı, masum olabileceği ihtimali de dikkate alınmalıdır. Ayrıca maddi gerçeğin araştırılması amacı da dikkate alınarak suçlunun hak ettiğinden daha fazlası ile cezalandırılmaması gerekmektedir[85]. Önceki bölümlerde yapılan değerlendirmelerde, hukuka uygunluk nedeni olan meşru savunma ve kusurluluğu azaltan neden olan haksız tahrik hükümlerinin yaptırımları kıyaslandığında beraat ve mahkûmiyet hükümlerinin verildiği tespit edilmiştir. Eğer sanığın fiili işlediği sabitse CMK m. 223/5 hükmü uyarınca doğrudan mahkûmiyet kararı verilebilecekken, sanığın suçu işlemediğinin sabit olması ya da sanığın suçu işlediğinin sabit olmaması, somut olayda hukuka uygunluk sebeplerinin olması halinde de CMK m. 223/2 uyarınca beraat kararı verilecektir. Ayrıca CMK m. 223/6 uyarınca sanığın suçu işlediği sabitse hakkında mahkûmiyet hükmü yerine veya mahkûmiyet hükmü ile birlikte güvenlik tedbiri de uygulana-

83 YCGK, E. 2017/180, K. 2021/410, T. 21.09.2021, https://www.lexpera.com.tr/, (e.t. 15.03.2026).

84 ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ; s. 58; DOĞAN; s. 25; BİRTEK; s. 594; GEDİK; s. 503.

85 YENİSEY/ NUHOĞLU; s. 91.

caktır. Bu hükümlerin sonuçları da dikkate alındığında, karşılıklı kavga halinde, şüphenin bulunması halinde meşru savunma hükümlerinin daha lehe olacağı açıkça görülmektedir. İlk haksız fiilin kimden kaynaklandığı yönündeki şüphenin giderilemediği hallerde, şüpheden sanık yararlanır ilkesi, masumiyet karinesi ve maddi gerçeğin açığa çıkarılması ilke ve esasları göz önünde bulundurularak meşru savunma kurumu uygulanmalı ve sanık hakkında beraat kararı verilmelidir. Zira hâkim kararını vermeden önce hukuka uygunluk sebepleri de olmak üzere sanık lehine olabilecek durumları da inceleme altına almalıdır. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere Yargıtay şüphe halinde, meşru savunma şartlarının bulunup bulunmadığını incelemeksizin doğrudan haksız tahrik kurumuna ilişkin değerlendirme yapmaktadır.

Son olarak eleştirilmesi gereken bir husus da haksız tahrik halinde yapılan indirime ilişkindir. TCK m. 29 ile süreli hapis cezası verilecek hallerde "dörtte birinden dörtte üçüne kadarının indirileceğini" düzenlemektedir. Ancak Yargıtay'ın yerleşik uygulaması somut olayda indirime ilişkin ayrı bir değerlendirme yapmaksızın indirimin asgari oranda uygulanacağı yönündedir. Yeknesak içtihadında Yargıtay, yerel mahkemenin haksız tahrik indirimini farklı oranda yapması halinde bozma kararı vererek, indirimin dörtte bir oranında yapılması gerektiğine hükmetmektedir[86]. TCK m. 29 düzenlemesi açıkça indirim oranının belirlenmesini hâkimin takdir yetkisine bırakmıştır. İndirim somut olaya göre, fail ve mağdura ilişkin özellikler değerlendirilerek belirlenecektir[87]. Toplu ve kalabalık

86 Y3.CD, E. 2017/18168, K. 2018/14920, T. 10.10.2018; Y1.CD, E. 2021/11643, K. 2021/15082, T. 16.12.2021; Y3.CD, E. 2020/9262, K. 2020/14970, T. 28.10.2020; Y3.CD, E. 2020/15814, K. 2021/1687, T. 21.1.2021; Y3.CD, E. 2017/16921, K. 2018/12097, T. 3.7.2018; Y1.CD, E. 2021/5138, K. 2021/6384, T. 8.4.2021; Y3.CD, E. 2018/4085, K. 2018/18055, T. 22.11.2018; Y1.CD, E. 2021/970, K. 2021/1495, T. 16.2.2021; Y3.CD, E. 2018/5219, K. 2019/12463, T. 12.6.2019; Y1.CD, E. 2021/7445, K. 2021/7827, T. 28.4.2021; Y3.CD, E. 2020/8526, K. 2020/10704, T. 15.9.2020; Y3.CD, E. 2018/3852, K. 2018/18868, T. 5.12.2018; Y3.CD, E. 2018/1276, K. 2018/15618, T. 22.10.2018; Y3.CD, E. 2019/1343, K. 2019/9509, T. 6.5.2019; Y3.CD, E. 2019/453, K. 2019/9881, T. 8.5.2019; Y1.CD, E. 2022/15422, K. 2023/4151, T. 13.6.2023; Y1.CD, E. 2023/5652, K. 2024/8174, T. 5.12.2024; Y1.CD. E. 2022/3574, K. 2022/5197, T. 16.6.2022; Y1.CD. E. 2024/2328, K. 2025/6363, T. 24.9.2025; Y1.CD, E. 2021/306, K. 2021/5033, T. 24.3.2021. Tümü için bkz. https://kazanci.com.tr/, (e.t. 15.03.2026).

87 KOCA/ ÜZÜLMEZ; s. 372; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 461; AKBULUT; s. 239.

kavga ortamında gerçekleşen karşılıklı basit tıbbi müdahale ile giderilemeyecek yaralama halinde yapılacak indirim oranı ile yalnızca iki kişi arasında yaşanan bir arbedede gerçekleşen basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek yaralama halinde yapılacak indirim oranı olayların gelişim şekli, gerçekleşen hareketlerin şekli, neticenin ağırlığı gibi hususlar değerlendirildiğinde aynı olamayacaktır. Dolayısıyla somut olayın özellikleri incelenmeksizin, genel geçer şekilde dörtte bir oranında indirim uygulanması gerekliliği, hâkimin takdir yetkisi ve cezanın bireyselleştirilmesi bakımından sorunludur.

Sonuç olarak, karşılıklı saldırı halinde, bu saldırıyı başlatan bir ilk fiil bulunmakta ve mahkeme bu fiilin kimin tarafından gerçekleştirildiği tespit etmek için inceleme yapmaktadır. Kalabalık grupların karıştığı bu tür olaylarda bunun tespitinin yapılması kuşkusuz zordur. Ancak meşru savunma ve haksız tahrikin koşulları da göz önünde bulundurulduğunda, haksız bir fiilin gerçekleştirilmesi söz konusudur[88]. Dolayısıyla bu haksız fiile karşı, diğer kişi savunma fiilinde bulunmaktadır. Bu nedenle taraflardan birinin meşru savunmada bulunması söz konusudur. Şüpheden sanık yararlanır ilkesi uyarınca, eğer ilk haksız fiilin kimin tarafından gerçekleştirildiği tespit edilemiyorsa, aksi görüşler olmasına rağmen[89], bir kişinin meşru savunma halinde bulunduğu ihtimali göz önünde bulundurulup her iki tarafa da meşru savunma hükümleri uygulanmalıdır[90].

SONUÇ

TCK sistematiğinde meşru savunma ve haksız tahrik, failin cezai sorumluluğunu doğrudan etkileyen ancak hukuki nitelikleri, koşulları ve sonuçları bakımından birbirinden ayrılan iki farklı kurumdur. Meşru savunma bir hukuka uygunluk nedenidir ve işlenen fiili en baştan itibaren hukuka uygun hale getirir ve beraat kararı verilmesini gerektirirken haksız tahrik, kusurluluğu azaltan nedendir ve fiil suç olma niteliğini korumaktayken kusurluluğu etkileyen bir hal ol-

88 TOPÇU; s. 100; ZAFER; s. 483; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 335; DOĞAN; s. 287.

89 ÖZTÜRK/ ERDEM; s. 281; DEMİRBAŞ; Haksız Tahrik, s. 82.

90 DÖNMEZER/ERMAN; s. 349; CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT; s. 321; ERSAN; s. 23; BİRTEK; s. 625; DOĞAN; s. 387; ÇEVİK; s. 475; AKBULUT; s. 194; KOCA/ÜZÜLMEZ; s. 283; ÖZBEK/ DOĞAN/ MERAKLI/ BACAKSIZ/ BAŞBÜYÜK; s. 322.

ması nedeniyle yalnızca verilen cezada belirli oranda indirim yapılmakta ancak mahkûmiyet kararı verilmektedir. Dolayısıyla TCK sistematiğinde aynı bölüm altında düzenlenseler de hukuki nitelikleri birbirinden önemli derecede farklıdır.

Yargıtay'ın karşılıklı saldırı hallerinde ilk haksız hareketin kimden kaynaklandığının tespit edilemediği durumlara ilişkin yerleşik içtihadı, ceza muhakemesi hukukunda önemli sonuçlara sebep veren "şüpheden sanık yararlanır" ilkesini ciddi biçimde ihlal etmektedir. Şüphenin olduğu hallerde, sanığın meşru savunmada bulunmuş olabileceği ihtimali, herhangi bir değerlendirmeye tabi tutulmaksızın sanığın aleyhine bir biçimde dışlanmakta ve haksız tahrik hükümleri uygulanmak suretiyle mahkûmiyet odaklı bir çözüm üretilmektedir. Ancak ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Şüpheden sanık yararlanır ilkesinin de gereği olarak, dosyada en ufak bir şüphenin dahi sanık lehine yorumlanması gerekmektedir, nitekim bu husus masumiyet karinesinin de gereğidir. Meşru savunma hükümlerinin uygulanması kuşkusuz ki sanığın daha lehine bir sonuç doğuracakken, doğrudan haksız tahrik hükümlerinin uygulanması şüphenin sanığın aleyhine yorumlanması anlamına gelmektedir. Aynı zamanda, şüphenin giderilemediği hallerde haksız tahrik uygulanmasının yanı sıra Yargıtay'ın somut olayın koşulları, tarafların durumu gibi hususları gözetmeksizin 1/4 oranında haksız tahrik indirimi uygulaması cezanın bireyselleştirilmesini imkânsız hale getirmekte ve adalet duygusunu zayıflatmaktadır.

Sonuç olarak, karşılıklı kavga hallerinde, yapılan tüm araştırmalara ve elde edilen delillere rağmen ilk haksız hareketin kimden geldiği kesin biçimde tespit edilememiş ve şüphe yenilememişse hukuk devletinin de gereği olarak sanık hakkında meşru savunma hükümlerinin uygulanması ve sanığın beraat etmesi gerekir. Yargıtay'ın bu içtihadını yeniden değerlendirmesi ve cezalandırma odaklı değil, aksine sanığın haklarını dikkate alarak inceleme yapması gerekmektedir. Şüphenin giderilemediği hallerde şüpheden sanık yararlanır ilkesinin uygulanması durumunda ceza muhakemesinin amaçlarına riayet edilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

AKBULUT, Berrin; Türk Ceza Hukuku Temel Bilgiler, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025.

BİRTEK, Fatih; AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.

CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide/ ÇAKMUT, Özlem; Türk Ceza Hukukuna Giriş. 12. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul 2023.

ÇETİN, İbrahim; Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.

ÇEVİK, Yasin; Ceza Muhakemesinde İspat, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2024.

DEMİRBAŞ, Timur; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024. (Genel Hükümler)

DEMİRBAŞ, Timur; Haksız Tahrik, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024. (Haksız Tahrik)

DOĞAN, Koray; Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi "in dubio pro reo", 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022.

DÖNMEZER, Sulhi/ ERMAN, Sahir; Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, 14. Baskı, Der Yayınları, İstanbul 2019.

DÜZENLİ, Hilal; Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma, Birinci Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2020.

ERSAN, Aykut; Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013.

GEDİK, Doğan; Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması, 7. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2024.

KOCA, Mahmut/ ÜZÜLMEZ, İlhan; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025.

MEMİŞ Pınar, "Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi In Dubio Pro Reo", Av. Dr. Şükrü Alpaslan Armağanı, Can Matbaacılık, İstanbul 2007.

ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/ MERAKLI, Serkan/ BACAKSIZ, Pınar/ BAŞBÜYÜK, İsa; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025.

ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar; Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025.

ÖZGENÇ, İzzet; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 21. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025.

ÖZTÜRK, Bahri; Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024.

ÖZTÜRK, Bahri / ERDEM, Mustafa Ruhan; Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 25. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025.

ÖZTÜRK, Bahri / TEZCAN, Durmuş / ERDEM, Mehmet Ruhan / ALAN, Esra / SIRMA GEZER, Özge / F. SAYGILAR, Yasemin / ÖZAYDIN, Özdem / ERDEN TÜTÜNCÜ, Efser / TOK, Mehmet Can; Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024.

ŞAHİN, Cumhur / GÖKTÜRK, Neslihan; Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025.

TANRIVERMİŞ, Atilla; Masumiyet Karinesini Genişleten Bir İlke Olarak Lekelenmeme Hakkı, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.

TOPÇU, Namık Kemal; Meşru Savunma İngiliz ve Amerikan Hukukuyla Karşılaştırmalı. 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2022.

TOROSLU, Haluk; Ceza Hukukunda İsnat Yeteneği, 1. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2015, s. 154.

ÜNVER, Yener/ HAKERİ, Hakan; Ceza Muhakemesi Hukuku, 24. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2025.

YAYLA, Mehmet; Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.

YENİSEY, Feridun/ NUHOĞLU, Ayşe; Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025.

ZAFER, Hamide; Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75, 8. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul 2021.

Çevrimiçi Kaynaklar

https://www.lexpera.com.tr/

https://kazanci.com.tr/

https://kararara ma.yargitay.gov.tr/

Karar Dizini

YCGK, E. 1978/34, K. 1978/178, T. 22.05.1978.

YCGK, E. 1984/335, K. 1984/375, T. 12.11.1984.

YCGK, E. 2002/4-238, K. 2002/367, T. 22.10.2002.

YCGK, E. 2013/1-36, K. 2013/294, T. 11.06.2013.

YCGK, E. 2017/180, K. 2021/410, T. 21.09.2021.

Y1.CD, E. 2021/306, K. 2021/5033, T. 24.03.2021.

Y1.CD, E. 2021/970, K. 2021/1495, T. 16.02.2021.

Y1.CD, E. 2021/5138, K. 2021/6384, T. 08.04.2021.

Y1.CD, E. 2021/7445, K. 2021/7827, T. 28.04.2021.
Y1.CD, E. 2021/11643, K. 2021/15082, T. 16.12.2021.
Y1.CD, E. 2022/3574, K. 2022/5197, T. 16.06.2022.
Y1.CD, E. 2022/15422, K. 2023/4151, T. 13.06.2023.
Y1.CD, E. 2023/2187, K. 2023/8599, T. 28.12.2023.
Y1.CD, E. 2023/5652, K. 2024/8174, T. 05.12.2024.
Y1.CD, E. 2024/2328, K. 2025/6363, T. 24.09.2025.
Y1.CD, E. 2024/4508, K. 2025/8223, T. 25.11.2025.
Y1.CD, E. 2024/7048, K. 2025/8976, T. 15.12.2025.
Y1.CD, E. 2025/1075, K. 2025/5478, T. 03.07.2025.
Y3.CD, E. 2006/13682, K. 2008/3400, T. 02.04.2008.
Y3.CD, E. 2013/12319, K. 2014/2759, T. 27.01.2014.
Y3.CD, E. 2015/5524, K. 2015/26440, T. 29.09.2015.
Y3.CD, E. 2015/6032, K. 2015/23951, T. 07.07.2015.
Y3.CD, E. 2015/8539, K. 2015/26920, T. 01.10.2015.
Y3.CD, E. 2015/10482, K. 2015/32088, T. 12.11.2015.
Y3.CD, E. 2015/21814, K. 2016/1311, T. 21.01.2016.
Y3.CD, E. 2016/4190, K. 2017/1074, T. 08.02.2017.
Y3.CD, E. 2017/2971, K. 2017/17153, T. 20.12.2017.
Y3.CD, E. 2017/13404, K. 2018/9381, T. 22.05.2018.
Y3.CD, E. 2017/16921, K. 2018/12097, T. 03.07.2018.
Y3.CD, E. 2017/18168, K. 2018/14920, T. 10.10.2018.
Y3.CD, E. 2018/1276, K. 2018/15618, T. 22.10.2018.
Y3.CD, E. 2018/2326, K. 2018/17762, T. 19.11.2018.
Y3.CD, E. 2018/3852, K. 2018/18868, T. 05.12.2018.
Y3.CD, E. 2018/4085, K. 2018/18055, T. 22.11.2018.
Y3.CD, E. 2018/5219, K. 2019/12463, T. 12.06.2019.
Y3.CD, E. 2019/453, K. 2019/9881, T. 08.05.2019.
Y3.CD, E. 2019/1343, K. 2019/9509, T. 06.05.2019.
Y3.CD, E. 2020/8526, K. 2020/10704, T. 15.09.2020.
Y3.CD, E. 2020/9262, K. 2020/14970, T. 28.10.2020.
Y3.CD, E. 2020/13536, K. 2020/16874, T. 19.11.2020.
Y3.CD, E. 2020/15814, K. 2021/1687, T. 21.01.2021.
Y3.CD, E. 2020/19692, K. 2020/15575, T. 05.11.2020.
Y4.CD, E. 1999/3848, K. 1999/5098, T. 06.05.1999.
Y8.CD, E. 2019/3740, K. 2021/19053, T. 14.10.2021.